

Terugblik betrokkenen verkenning Aanlanding netten op zee (VANOZ)

Veertig procent van het huidige totale elektriciteitsverbruik in Nederland is in 2030 afkomstig van windparken op zee. Tussen 2024 en 2030 worden daarom drie nieuwe windparken op de Noordzee gebouwd: Hollandse Kust (west), Ten noorden van de Waddeneilanden en IJmuiden Ver. Dat is vastgelegd in de 'Routekaart windenergie op zee 2030'. In 2018 onderzocht het ministerie van Economische Zaken en Klimaat in samenwerking met TenneT de aanlandingslocaties en mogelijkheden om de windparken aan te kunnen sluiten op het bestaande hoogspanningsnet. In de 'Verkenning Aanlanding netten op zee' (VANOZ) raadpleegden ze daarvoor een breed palet belanghebbenden.

VANOZ: een verkenning met toekomst

Nieuwe windparken op zee realiseren is één ding, de energie aan land krijgen een tweede. De energie die windturbines opwekken, moet tenslotte gebruikt kunnen worden waar ze voor is bedoeld: groene elektriciteit voor huishoudens, bedrijven en industrie. Maar met welke energiedrager krijg je de stroom aan land? Wat is daarvoor de beste plek? Hoe pas je kilometerslange kabels in de kwetsbare en bebouwde omgeving? En op welke manier sluiten die aan op de ambities van de regio?

Uit een impactanalyse van de 'Routekaart windenergie op zee 2030' blijkt dat de aansluiting op het landelijk hoogspanningsnet mogelijk is, maar dan met verbindingen tot diep in het land. *"Als je bijvoorbeeld een kabel van zee naar Maasbracht wilt brengen, dan moet je wel goed onderbouwen waarom dat de beste oplossing is",* zegt **Lennert Goemans**, projectleider vanuit EZK. *"Deze onderbouwing was er nog niet. De focus lag vooral op wat technisch kan. De ambities en belemmeringen vanuit de regio's waren niet in beeld. En ook niet-conventionele oplossingen als de omzetting van elektriciteit naar waterstof moesten nog worden onderzocht."*

EZK besluit samen met TenneT een brede verkenning op te zetten, met een open vraag: 'hoe en op welke manier gaan we die stroom aan land brengen en als het op het net komt, waar dan?' Daarmee kan al belangrijk voorwerk gedaan worden voor de later te starten RCR-procedures. Maar belangrijker nog: de belangen en ambities van de regio's kunnen meegenomen worden in de besluitvorming. Daarmee is VANOZ meteen ook een belangrijke vingeroefening voor de Omgevingswet die in 2021 ingaat. In deze nieuwe werkwijze wordt in een vroegtijdig stadium samen met de omgeving gezocht naar de beste oplossingen.

De open vraag bij de start roept bij sommige partijen ook wat ongemak op, herinnert **Goemans** zich. *"Bij TenneT hadden sommigen het idee dat toch al duidelijk was wat we zouden doen, waarom dan zo'n heel proces? Maar die keuzes waren alleen gewogen binnen het wettelijk kader waarin TenneT verantwoordelijk is voor aanleg en instandhouding van de infrastructuur voor elektriciteit. En dus niet voor waterstof. Ook bij het ministerie zijn wel wenkbrauwen opgetrokken toen voor dit open proces werd gekozen. Maar iedereen weet ook hoe lastig het is als je aan het begin van een RCR-procedure voor een zaaltje staat en de mensen kijken je glazig aan met in hun ogen: waarom deze techniek? En waarom hier op deze plek?"*

Het proces

Het verkenningstraject bestaat uit een startbijeenkomst, regiosessies in twee rondes, een slotbijeenkomst en bestuurlijke afspraken, waar in het proces gaandeweg naar toe wordt gewerkt. Per ronde wordt teruggeleefd

wat er is opgehaald. De verkenning begint bij mogelijke aanlandplaatsen en de industriële clusters als potentiële afnemers van de stroom.

Aan de regiotafels schuiven lokale en regionale overheden, bedrijven, natuur- en milieufederaties en andere maatschappelijke organisaties die straks mogelijk te maken krijgen met de aanlanding. Of er zelfs naar uitkijken. Want de houding van overheden en bedrijven is nu op z'n minst gretig. *"Rond het Energieakkoord wilde geen regio een aanlanding, nu werd er om gevochten",* memoreert **Thomas Aksan** van TenneT. Het overgrote deel van de deelnemers zit ook (in)direct aan de klimaattafels. Dat zorgt voor dynamiek in de discussies binnen VANOZ.

Moeizame start

Tijdens de bijeenkomsten wordt gesproken over verschillende opties, aansluitpunten en tracés (over land en water) voor het aan land brengen van windenergie. Op hoofdlijnen zijn ook de technische aspecten, financiële aspecten en ruimtelijke gevolgen in kaart gebracht. Welke opties en aansluitpunten zijn wenselijk en haalbaar? Zijn er 'onconventionele opties' zoals omzetting naar waterstof op zee? Basis voor de gesprekken zijn de uitkomsten van het effectenonderzoek van adviesbureaus Arcadis en Pondera.

De eerste regioronde verloopt wat moeizaam. **Lennert Goemans**, projectleider vanuit EZK: *"Het gesprek ging nog alle kanten op en aanwezigen vroegen veel aandacht voor waterstofopties."*

Dat beaamen ook **Thomas Aksan** en **Thomas Donders** (public affairs en projectleider vanuit TenneT): *"Het was aan het begin niet duidelijk wat nu precies de insteek was, wat we gingen doen en wie daarbij aan tafel zouden moeten zitten. Er was aanvankelijk onduidelijkheid over de scope, de onderwerpen, de betrokken stakeholders en gesprekken. Ook bij een brede verkenning moet duidelijk zijn waarover je een uitspraak van de regio wil. Dat was aanvankelijk niet zo."* In de tweede ronde gaat dat beter.

Afwegingsnotie

Alle discussies en gesprekken leiden uiteindelijk tot een Afwegingsnotitie, die in een slotbijeenkomst in oktober toegelicht wordt. Minister Wiebes overlegt daarna met de bestuurders van de verschillende kustprovincies. Hij besluit tot een gespreide aansluiting, waarbij bij voorkeur dichtbij de industriële clusters aan de kust wordt aangesloten, gebruikmakend van bestaande infrastructuur.

Een aantal verbindingen wordt verder verkend: Hollandse Kust (west) met Beverwijk en windpark Ten Noorden van de Waddeneilanden met Eemshaven, Vierverlaten of Burgum. IJmuiden Ver kan verbonden

worden met het landelijk hoogspanningsnetwerk naar Borssele, Riland of Geertruidenberg. Een tweede verbinding vanuit IJmuiden Ver kan naar de Maasvlakte of Simonshaven.

Uitkomsten verkenning

De uitkomsten van de verkenning betekent niet dat iedereen tevreden is. Voor sommige regio's is het soms zelfs een kleine teleurstelling. Ze denken meer groene stroom nodig te hebben in de toekomst. Het aanbod moet daar dus logischerwijs bij aansluiten.

Zo had Noord-Holland Noord het liefst een aansluiting bij Den Helder gehad. *“De optie is in elk geval wel besproken”,* zegt **Yolande Koot**. *“Maar de voorziene groei van de elektriciteitsvraag voor onder andere industrie en haven in het Noordzeekanaalgebied zijn niet duidelijk genoeg in beeld gekomen.”*

Daarom is er in 2019 een integrale systeemstudie gedaan naar de elektriciteitsvraag en -aanbod en de benodigde infra in Noord-Holland Noord en het Noordzeekanaalgebied.

Ook Zeeland wil garanties dat er voor de energie-intensieve industrie in de Kanaalzone bij Terneuzen straks genoeg stroom is. *“Het VANOZ- traject heeft een plaats voor onze zorgen geboden en die zijn bevestigd in een bestuurlijke afspraak.”* Zeeland is blij dat ook wordt gekeken naar de aansluiting van Zeeuws-Vlaanderen op het hoogspanningsnet.

Waterstof

Ook vinden sommigen het jammer dat de mogelijkheid van waterstof al vroeg werd afgeschreven, al zijn ze het wel eens met de conclusie dat het nog te prematuur is. Wel moet de ontwikkeling gestimuleerd blijven en tijdig weer op tafel komen, zegt het Havenbedrijf Terneuzen. Waterstof is nu al belangrijk voor de chemische industrie in het Zeeuwse havengebied. Daar pleit ook het **Havenbedrijf Rotterdam** voor. *“Als optie voor de toekomst, liefst met een haakje in de aanstaande uitvraag voor de aanbesteding van de aanlanding. Wij zien kansen om aan de slag te gaan met de ontwikkeling van waterstofproductie in de haven.”*

Een werkwijze met toekomst

Toch is er ook veel waardering voor de verkenning en de manier waarop het proces verlopen is. Transparant en helder, met ruimte en erkenning voor ieders belangen en met een brede maatschappelijke vertegenwoordiging.

*“Het feit dat wij bij de start van de verkenning een open vraag hebben neergelegd, is een belangrijke kracht van dit proces geweest, vindt **Lennert Goemans**.*

“Bovendien hebben we nu heel veel nog voor de RCR-procedure kunnen afvangen”, voegt **Thomas Donders** toe. *“We wisten nu al vroeg waar de omgeving knelpunten ziet en hebben daarop kunnen anticiperen. Technisch kenden we de verschillende opties al wel.”* TenneT wil dan ook dat dit -met wat bijschaven- de nieuwe werkwijze wordt. *“Het heeft ons uitgedaagd om veel meer alternatieven te onderzoeken en daar transparant over te zijn.”*

“Een verkenning als deze is de toekomst”, erkent **Sophie Jongeneel** van de provincie Groningen. De nationale scope was nuttig. *“Om te zien hoe anderen erin zitten, maar vooral ook vanwege de transparantie. Hoe zijn vergelijkbare opties elders beoordeeld?”*

De **provincie Zeeland** vindt dat met de verkenning ambtelijk en bestuurlijk begrip gekweekt is. *“Er zijn geen varianten onbesproken gebleven, er zijn varianten afgevallen onder invloed van het proces en er zijn nog steeds mogelijkheden open. Ook is duidelijk geworden wat niet kan. Je moet in participatie eerlijk zijn over de kaders. Niet alles is mogelijk.”*

Leerpunten

En natuurlijk blijven er naast de positieve punten ook nog genoeg tips over. Zo lagen er voor de eerste regiobijeenkomsten al te veel uitgangspunten vast, was het gevoel. Al dan niet uitgesproken. *“Dat had explicieter gekund”,* verwoordt **Wouter Bredemeijer** van Havenbedrijf Rotterdam. *“Niet alle politieke afwegingen waren altijd even duidelijk in beeld.”*

Een mogelijke oplossing is om (key-)stakeholders al eerder in het proces te betrekken bij plannen als deze. Of maak gebruik van werkgroepen. Het voordeel is dat je dan gerichter over de inhoud kunt spreken.

Denk breder en kijk naar win-win mogelijkheden

Katja Naber van Havenbedrijf den Helder vindt het jammer dat de verkenning was afgebakend op dit project. *“Je zou graag breder willen kijken. Als je altijd in afzonderlijk projecten denkt, blijft de ruimere context buiten beeld. Kies een ruimer tijdframe, zodat creatievere oplossingen voor de landprocedures mogelijk worden. Kijk ook samen met andere ministeries naar win-winmogelijkheden. Neem bestrijding van krimp of andere regionale opgaven mee in een zijstapje van je project. Daar is veel winst te behalen.”*

Yolande Koot van de Provincie Noord-Holland pleit voor een overall-strategie voor Wind op Zee. *“Richt je op de hele opgave en kijk met stakeholders aan de voorkant vooruit tot 2050!”*

Sporen samenbrengen

Naast de klimaatdiscussies, liepen er parallel aan VANOZ verschillende projecten op land en organiseerde de overheid dialogen over de Noordzee. *“Hierdoor zagen stakeholders door de bomen het bos niet meer. Het Rijk, de verschillende departementen en de andere overheden hebben allemaal eigen sporen. Het Rijk moet die echt samenbrengen”,* vindt **TenneT**. Tegelijkertijd moeten ook de regio's hun plannen op het vlak van verduurzaming en energie concreter maken, zodat daarop beter op de vraag geanticipeerd kan worden, denkt de netbeheerder.

Betrek agrariërs eerder

Taeke Wahle van LTO Noord pleit ervoor dat agrarische ondernemers ‘aan de voorkant en op tijd betrokken worden’. *“Niet als het tracé al op de kaart staat ingetekend.”* Het negeren van landbouwbelang is in zijn ogen een klassieke fout bij ruimtelijke ontwikkeling.

En kijk niet alleen of je relevante partijen aan boord hebt, adviseert het **Havenbedrijf Rotterdam**. *“Maar volg ook hoe ze het oppakken. Participatie is namelijk tweerichtingsverkeer.”*

Strakkere regie

Het strategisch omgevingsmanagement had aan het begin strakker gekund, denken TenneT en EZK. **Goemans**: *“Waar hebben we het wel en niet over, wie moet aan tafel en wie niet? Nu ging het in negen van de tien discussies niet over onderwerpen binnen de scope van de verkenning. Een volgende keer moet er meer voorwerk gedaan worden door EZK en TenneT. Ook zijn we onderweg gaan toewerken naar een bestuurlijk overleg met overheden, met de minister aan het eind. Daar zou ik een volgende keer van begin af aan naar toewerken.”* **Thomas Aksan**: *“Navolgbaarheid is het sleutelwoord, ook waar het gaat om opties voor tracés en stations. Wees helder in wat je onderzoekt en vertel wat je hebt gevonden.”*